

тілесності, адже такі вистави нерідко тяжіють до прийомів фізичного театру або гротеску чи символічного жесту. У нереалістичному театрі часто використовуються елементи імпровізації, що вимагає від актора гнучкості та вміння швидко реагувати на зміни.

Актор повинен розуміти, що у виставі за драматургією нереалістичного спрямування його персонаж — це не завжди конкретна людина, а скоріше узагальнений образ, символ або ідея. Тому актор не повинен шукати постійно психологічну мотивацію для дій свого персонажа. А навпаки, має бути готовим до того, що його персонаж може діяти нелогічно, абсурдно або навіть суперечити сам собі. В нереалістичних виставах акторам доводиться вирішувати, як передати сенс та комунікувати з глядачами, не використовуючи традиційний реалістичний діалог. Актор повинен бути готовим до того, що його роль може змінюватися в процесі репетицій та виступів.

Одною з головних вимог до актора, що починає практикуватися у межах театру нереалістичного спрямування, стає його вміння вчасно знайти той спосіб переходу (або відходу) від реалістичного продовження роботи актора в зовсім іншу форму існування.

На жаль, сучасні спроби опанування напрямів нереалістичного спрямування є еkleктичними через небажання авторів-постановників заглибитись у матеріал та специфіку нереалістичного методу як у дослідження. Потрібен час, щоб якісно відтворити чи у виставі, чи у якомусь шоу або в кінострічці цей напрям школи екзистенції та абсурду. У нереалістичному театрі роль режисера особливо важлива, тому актор повинен тісно співпрацювати з режисером, щоб зрозуміти його задум та втілити його на сцені.

Як висновок можна дати визначення, що нереалістична драматургія — це простір для творчого експерименту, глибокого дослідження пластики, голосу, простору й символу. Баланс між технічною майстерністю та природною виразністю — запорука успішного втілення образу в нереалістичному театрі. Актор повинен активно співпрацювати з режисером, щоб створити цілісний та переконливий образ. Для актора робота з такими текстами є не лише викликом, а й можливістю вийти за межі традиційних акторських методів, відкриваючи нові шляхи сценічного вираження.

С. Шумакова, Є. Осипенко

ТРЕНД ПЕРФОРМАТИВНОСТІ ЯК ІСНУВАННЯ В МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ПОЛІ МИСТЕЦТВА ПОСТСУЧАСНОСТІ

S. Shumakova, Y. Osypenko

TREND OF PERFORMATIVENESS AS EXISTENCE IN THE INTERDISCIPLINARY FIELD OF POSTCONTEMPORARY ART

Сьогоднішня актуалізація тренду переформативності, що виявляється в постмодерністській методології сценічних практик — концептуально-естетичному їх переформатуванні; зміні взаємодії з глядацькою аудиторією; розширенні меж між мистецтвом і дійсністю; прагненні не пояснити світ, а радше ставити під питання механізми його сприйняття — ініціює зацікавленість сучасної наукової думки з розгортанням багатогранного проблемного поля.

Сучасний культурно-мистецький простір наявну переформативність фокусу ідентифікує в смислових детермінантах як:

- зміну розуміння самої культури (перехід від статичного до наддинамічного розуміння культури);
- акцент на процесуальності культурних явищ;
- превалювання безпосереднього досвіду самої людини;
- розмивання меж між елітарним і масовим мистецтвом;
- поліваріативна множинність мистецьких інтерпретацій і плюральні стратегії нової реальності артпрактик;
- полістилістика і позанормативність художньої мови.

Нестримний розвиток цифрових технологій, що відкривають шлях до нових експериментів, сучасні виклики, дійсна технологічна реальність і соціальні зміни диктують нові правила для мистецтва, перетворюючи його на багатовимірний, інтерактивний та адаптивний процес. У сучасних умовах мистецтво не просто відображає реальність — воно її змінює, формує нові сенси та відкриває для творчості безмежні можливості в переформативних проєктах.

Можна згадати “The Living Theatre”, США, з відомими роботами, що виходять за межі традиційних сценічних форматів, “Paradise Now” — інтерактивний перформанс, у межах якого глядачі стають учасниками революційного дійства. А також “The Brig”, де відбувається дослідження механізмів насильства через військову дисципліну. Методи роботи: колективне створення вистав, фізичні практики та йога, імпровізація з глядачами.

“Rimini Protokoll”, Німеччина. Проєкт “100 % City” — статистичний портрет міста через реальних людей. Проєкт “Remote X” — аудіо-перформанс у міському просторі. Методи роботи: залучення цифрових технологій, документальний підхід і дослідження соціальних систем.

Серед відомих вітчизняних проєктів можна виокремити «Шлях» — ритуальний перформанс з елементами української архаїки (синтез традиції та експерименту, робота з ритуалом, обрядом) та «Український прорив» — експериментальне дослідження проблеми національної ідентичності. Методи роботи: включення фольклорних елементів, експериментальної музики, автентичного співу, а також фізичного театру, синтез традиційної культури та авангарду.

Інший приклад мистецької практики групи “TanzLaboratorium” — робота з тілом як носієм власної тілесної свідомості (пропріоцепція) та тілесної уяви. Тіло не є інструментом, а постає «критичним агентом мислення» й «автором образу». Тілесна практика фігурує як метод критичного аналізу, тоді як танець постає засобом мислення шляхом переосмислень його сприйняття.

«Поріг» — дослідження межових станів через рух — перформативна інсталяція про пам'ять. Методи роботи: включення імпровізаційності та роботи з простором, соматичними практиками. Проєкти групи “Nova Opera” «Про що мовчить Заратустра» — філософський перформанс та “IYOV” — опера-перформанс з відбиттям наживо нетривіального синтезу опери та перформансу (візуальні інсталяції та експериментальна музика).

Нині динамічно поширюються онлайн-суаре, цифрові перформанси, VR-театри, інтерактивні платформи та гібридні формати. Наприклад, Site-specific проєкти — це вистави та перформанси, які створюються спеціально саме для обраного нетеатрального простору (з яким нерозривно пов'язані). Такий формат стає все більш популярним, оскільки відповідає запиту на нові форми взаємодії акторів з глядацькою аудиторією та пошукам альтернативних просторів для

сучасного мистецтва. Місцем проведення таких перформенсів є не традиційна театральна сцена, а природні локації: історичні споруди, виробничі приміщення, закинуті будівлі тощо. Особливості архітектурних та урбаністичних проєктів стають складовою драматургії перформансу, історія локації зазвичай вплітається в сюжет. Кожна вистава стає унікальною саме для цього місця, створюючись під конкретне розташування, і не може бути просто перенесена в інший простір. Site-specific проєкти відтворюють нові форми театрального досвіду.

Тож «маркерами» перформативності в контексті сучасних сценічних практик є:

- детермінація впливів соціальних рухів у сфері сценічного мистецтва;
- існування в міждисциплінарному полі побутування мистецтва сучасності;
- переосмислення ролі глядача й естетизація самої партиципативності;
- експериментування з формою та змістом вистав;
- відхід від текстоцентричності до тілесності;
- диференціація практик тілесної присутності, технік усвідомленого руху й роботи з тілесною пам'яттю з включенням кінестетичної емпатії;
- розставлення акцентів на «тут і зараз», темпоральність;
- робота з реальним часом;
- імплементація випадковості як художнього принципу й відсторонення від лінійного руху наративу, що розкладається на фрагменти, змушуючи глядача самостійно шукати сенси;
- превалювання імпровізаційних технік і смисломодуючих форм.

Можна зробити висновок, що нині в перформативних стратегіях сценічні практики переходять до більш складних форм і мистецької поліморфності, детермінованої сучасними технологіями, що уможливорює більш потужне залучення глядача в мистецький процес. Ініціюється рефлексія людського існування в культурному полі постсучасності, яка бачить мистецтво як життєвий процес в актуалізації перформативності. У перформативності вбачається специфічна мистецька діяльність, що тематизує темпоральність.

Сценічні практики сьогодення переживають етап потужних еволюційних трансформацій і нарощування культуровимірного потенціалу у вимірах постмодерністської парадигми. Соціальні виклики, сучасні технології та творча креативність формують нову світову сценічну реальність, що потребує подальші дослідження.

А. Біленька, О. Світлична

МОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЦЕНІЧНИХ ОБРАЗІВ У ФІЛЬМІ «БІТЛДЖУС» Т. БЕРТОНА

A. Bilenka, O. Svitlichna

VERBAL CHARACTERISTICS OF STAGE IMAGES IN THE FILM "BEATLEJUICE" BY T. BURTON

Наприкінці 2024 р. на екрани вийшов сиквел кінострічки «Бітлджус» (1988) — «Бітлджус 2», який не лише зібрав велику касу, а й знову привернув увагу глядачів до творчості Т. Бертон, зокрема до його улюбленого жанру — готичного кіно, на який вплинули такі музичні жанри, як пост-панк і готик-рок, а також класичні горори